

Η δημοκρατία είναι σε κρίση

Οι παράγοντες που οδηγούν στην αποπολιτικοποίηση

Υπό άλλες συνθήκες και σε άλλους τόπους το βιβλίο του Κώστα Σημίτη θα αποτελούσε κίνητρο για το άνοιγμα μιας συζήτησης σχετικά με τα όρια της δημοκρατίας, του πολιτικού και κοινοπολιτικού συστήματος, το εύρος της πολιτικής παρέμβασης, τον ρόλο του πολιτικού προσωπικού, τις εναλλακτικές μορφές πολιτικής και κοινωνικής παρέμβασης, τη συστημική και διεκδυτική παρακολούθηση των δυνατοτήτων της ίδιας της πολιτικής. Αυτό το βιβλίο δεν θέτει συγκεκριμένα θέματα, αλλά ζητήματα που αφορούν το ίδιο το νόημα της πολιτικής συμμετοχής. Ο πρώην πρωθυπουργός μας καλεί να προβληματιστούμε για πράγματα που όλοι αισθάνονται, λίγοι σκεφτίζονται, λιγότεροι συζητούν και περισσότεροι φοβούνται ακόμα και να τα διανοηθούν.

Με αυτή την παρέμβαση ο Σημίτης δείχνει πως δεν απειλεί να δειχθεί «ακίνδυνο» κεφάλαιο για όλο το έθνος ή ακόμη για την Ευρώπη, αλλά ενεργό πολιτικό, ο οποίος υποδηλώνει από την πλευρά της σοσιαλδημοκρατικής και προοδευτικής πολιτικής. Ο Σημίτης με τέτοιου είδους παρεμβάσεις αποδεικνύει πως εκείνος ο πολιτικός που δεν κινδυνεύει από την ιδέα της αλλαγής, που δεν στρεβλώνει αντιθέσεις, είναι αυτός ο πολιτικός που σ' όλες τις καταστάσεις έχει ανάγκη ο λαός. Είναι ο προοδευτικός του λόγος που κάνει αναγκαίο κεφάλαιο τον Σημίτη και όχι μια αφηρημένη ιδιότητα του ως πρώην πρωθυπουργού και αρχηγού κόμματος. Βεβαίως νομίζουμε πως ο Σημίτης καινοτομεί και τις άμεσες πολιτικές ανάγκες που γεννούν παρεμβάσεις τέτοιου είδους.

Η πολιτική σε αμφισβήτηση

Ο Σημίτης μάς μιλάει για τα φαινόμενα που απειλούν τη δημοκρατία, που ποτέ όμως ως τώρα δεν είχε αναπτυχθεί σε τόσα επίπεδα και τόσο έκταση. Δεν δυσκολεύεται να απαντήσει στα ερωτήματα που τίθονται, αφού αμέσως τονίζει πως δεν είναι η δημοκρατία που βρίσκεται σε κρίση, αλλά είναι η πολιτική δραστηριότητα ως κύτταρο της δημοκρατίας που βρίσκεται σε φάση ριζικής αμφισβήτησης. Αυτό που αμφισβητείται είναι αν μπορεί η πολιτική παρέμβαση ή συμμετοχή να εκφράσει τις προσδοκίες και τα συμφέροντα των πολιτών. Αμφισβητείται αν μπορεί ακόμη η πολιτική να παρουσιάζεται ως ο τόπος της γενίκευσης των συμπεριφορών μεγάλων κοινωνικών ομάδων.

Για τον Κώστα Σημίτη η πολιτική δεν είναι ο χώρος της αυθαίρετης βούλησης του ηγέτη, αλλά ο χώρος στον οποίο συμπικνώνονται τα συμφέροντα ευρύτερων κοινωνικών συνόλων. Η άνοδος των μεσαίων στρωμάτων (και όχι φυσικά της υποπληθυσίας, που κάποιοι την αποκαλούν μεσαίο χώρο) πολλαπλασιάζει τις οριζόντιες διεκδικήσεις μεταξύ

στρωμάτων που διεκδικούν τους ίδιους χώρους και θέτει στο περιθώριο την παλιά διαχωριστική γραμμή μεταξύ των λίγων προνομιούχων και της μεγάλης πλειονότητας των πολιτών. Η δυσάρεσκεια των πολιτών για τη λειτουργία της δημοκρατίας συνδέεται με την αμφισβήτηση των δυνατοτήτων της πολιτικής να επιλύει προβλήματα αυτών των πολλαπλών οριζόντιων διεκδικήσεων.

Η «κρίση της δημοκρατίας» είναι αποτέλεσμα μεγάλων κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών που συντελούνται εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης και όχι απώρριση υποκειμενικών επιλογών. Το δάδεμα όμως της κρίσης, που οδηγεί στην αποκοπή από την πολιτική, οφείλεται στην παράδοση των πολιτικών από την πολιτική. Οι πολιτικές δυνάμεις φοβούμενες το πολιτικό κόστος παραιτούνται από τον ενεργό ρόλο του διαμορφωτή των πολιτικών εξελίξεων. Η πολυσυλλεκτικότητα και η αποστροφή των κομμάτων από τα πραγματικά προβλήματα οδηγεί τους πολίτες να αποστασιοποιούνται από την πολιτική.

Σ' αυτό το σκηνικό συνεισφέρουν τον αρνητικό οβολό τους η πελατειακή σχέση των πολιτικών με τους ψηφοφόρους, η συνεκτική στάση των Βουλευτών, ο σημερινός τρόπος εκλογής των βουλευτών. Στην περιγραφή του Κώστα Σημίτη η αξία χρήσης της πολιτικής δεν καθορίζεται αυτοίς, αξίες και ιδεολογίες, αλλά από μια σχέση αιτιοκρατικού δούλου και λαβειν μεταξύ πολιτικών και ψηφοφόρων. Καθορίζεται μόνο από τη δυνατότητα συναλλαγής της.

Η έλλειψη ενδιαφέροντος των πολιτών ενισχύεται από τις τάσεις των πολυσυλλεκτικών κομμάτων εξουσίας να ταυτίζονται σε όλο και περισσότερα ζητήματα. Ο συγγραφέας σε μια πρώτη ανάγνωση αμφισβητεί αυτήν την τάση, αλλά στο σύνολο της παρέμβασής του αναζητεί τους παράγοντες που την κάνουν, τουλάχιστον, αισθητή. Μέσα σ' αυτούς τους παράγοντες διακρίνει τον φόβο του πολιτικού κόστους, την κυριαρχία των ΜΜΕ, την αποδυναμωση των κοινοβουλευτικών λειτουργιών, τις μετρήσεις της κοινής γνώμης. Στους παράγοντες που συνεισφέρουν στην αποπολιτικοποίηση είναι το έλλειμμα κοινωνικής ευθύνης, το οποίο προκύπτει όταν η διαφάνεια, ο έλεγχος ή ο δημόσιος διάλογος δεν λειτουργούν.

Ο συγγραφέας τονίζει μια παλιά αρχή του Μοντεσκιέ, που τόσοι την επικαλούνται, αλλά άλλοι τόσοι και περισσότεροι αρνούνται να την εφαρμόσουν. Αυτή δεν είναι άλλη από την αρχή πως «η εξουσία περιορίζεται από την εξουσία». Για να γίνει αυτό χρειάζεται να ενισχυθούν οι θεσμοί που θα διευκολύνουν τη «συμμετοχική δημοκρατία». Το Διαδικτυο δίνει μια δυναμική ώθηση στην έννοια της πολιτικής συμμετοχής, αλλά δεν μπορεί να υποκαταστήσει την παιδευτική και συλλογική πλευρά της πολιτικής. Είναι ίδια όμως η

ΤΡΙΤΗ 26 ΙΟΥΝΙΟΥ στις 9:00 το βράδυ

ο ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΚΑΡΗΣ διαβάσει

ανέκδοτα βιβλία του στο μικρό βιβλιοπωλείο, στην οδό Μαυρομυχάλη 18

θα χαριστείται σε DVD η εκπαίδευση της ΕΤ1 «μία ώρα με τον Μπέρνάρντ, Π. Μάρκαρη»

α λόγος και μουσική στην οδό Μαυρομυχάλη • ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

in;

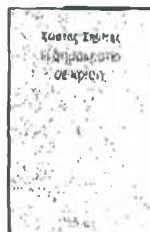
«συμμετοχή» που δεν συνοδεύεται από το πνεύμα της αναπροσώπωσης και υπερέκδοσης του δημόσιου συμφέροντος διαβλέπει κινδύνους συναλλαγής και προώθησης συντεχνιακών στόχων. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδει ο συγγραφέας σε μια έκθεση του Συμβουλίου της Ειρήνης, στην οποία αναφέρονται μια σειρά μεταρρυθμίσεων για το μέλλον της Ευρώπης. Ο Σημίτης είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός έναντι μορφών συμμετακτικής δημοκρατίας, όμως είναι τα δημοσιονομικά, τα οποία υπερκαλύπτουν τα πολιτικά δικαιώματα. Η χαρά της πολιτικής δεν βρίσκεται στην ψήφο, αλλά στη δυνατότητα συνδιαμόρφωσης από τους πολίτες του πολιτικού σκηνικού. Με τελική ανάλυση, ενώ υποστηρίζει πως δεν υπάρχει ένα «δημοκρατικό πρότυπο», ταυτόχρονα επισημαίνει πως η δημοκρατία αποτελεί επιθυμητό πολιτικό, κοινωνικό και ηθικό σύστημα, μια «ιδεολογία».

Ο ρόλος της Ευρώπης

Ο Σημίτης δεν θα μπορούσε να εξετάσει το πρόβλημα για τη λειτουργία της δημοκρατίας πέραν από τη διεκδίκηση της σχέσης της χώρας με τα υπερεθνικά σχήματα συνεργασίας. Αυτή η ένταξη της χώρας σε υπερεθνικούς οργανισμούς και ο αναπόφευκτος περιορισμός των αρμοδιοτήτων της εθνικής κυβέρνησης αυξάνει την απόσταση μεταξύ της νέας εξουσίας και των πολιτών. Η σιάντηση στο πρώτο μορφοπονητικό ή διακυβερνητική Ευρώπη δεν είναι εύκολη. Προς το παρόν η απάντηση του Σημίτη βρίσκεται στην πολιτικοποίηση των ιδίων των υπερεθνικών οργανισμών, ακόμη και της απαραίτητης γραφειοκρατίας ως μηχανισμού αναζήτησης της κοινής βούλησης. Η λύση εντοπίζεται στη διαμόρφωση ενός ευρωπαϊκού δημόσιου χώρου, ο οποίος δεν θα ασχολείται μόνο με τις αγορές και το εμπόριο.

Στην παρέμβαση του Σημίτη η αναφορά στους παράγοντες που οδηγούν στην αποστροφή από την πολιτική σηματοδοτεί και τα μέτρα που πρέπει να λάβουν όσοι θέλουν να διαδώσουν την τιμή της πολιτικής και των πολιτικών. Αυτό που έχει σημασία στο σύνολο της παρέμβασης είναι η υπογραμμισμένη της ηθικής, κοινωνικής και ιδεολογικής διάστασης της δημοκρατίας. Αυτές όμως οι διαστάσεις, λόγω των προτεραιοτήτων αλλά και λόγω της ανεπάρκειας των ανθρώπων που ανέλθσαν την υλοποίηση του εκσυγχρονιστικού εγχειρήματος, υποβαθμίστηκαν στην οκταετία Σημίτη. Όσο όμως μέμφονται τον Σημίτη πως σήμερα κριτικάρει την πολυσυλλεκτικότητα, ενώ παρέμεινε αρχηγός ενός έντονα πολυσυλλεκτικού κομματος, ξεχνούν πως το ότι ποτέ δεν συμβιβάστηκε με αυτήν την πολυσυλλεκτικότητα τον εμπόδιζε να ηγemonεύσει στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ.

Στις στήλες των «Νέων» (26 Απριλίου 2007) ο Μιχάλης Παπαγιαννόκης δημοσίευσε μια ιδιαίτερα σημαντική κριτική του βιβλίου του Σημίτη. Αν παίρναμε έναν παρατηρητή που δεν γνωρίζει τίποτα από την ελληνική πραγματικότητα και του δίναμε να διαβάσει το βιβλίο του Σημίτη και τα βιβλιοκριτικά του Παπαγιαννόκη και του λέγαμε πως αυτοί οι δύο πολιτικοί, λόγω του χαρακτήρα της ελληνικής πολιτικής ζωής, ποτέ μέχρι τώρα δεν συνεργάστηκαν ούτε σε κομματικό ούτε σε κυβερνητικό επίπεδο, μάλλον θα του

ΚΑΣΤΑΛΙ ΣΗΜΙΤΗΣ
Η δημοκρατία σε κρίση
 «ΠΟΛΙΣ», ΣΕΛ. 86, € 7

δίναμε το κλειδί για την κατανόηση της μαθογένειας του ελληνικού κομματικού συστήματος.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΙΑΚΑΝΤΑΡΗΣ
glorsiak@yahoo.gr

Βιβλία για το καλοκαίρι

ΚΑΣΤΑΛΙΑ
 ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σταδίου 33 Αθήνα ΤΚ: 10559 Τηλ:
 Fax: e-mail: info@kastalia.gr
<http://www.kastalia.gr>